

מערך הקליניקות
Clinical Legal
Education Program

הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות
Disability Rights Clinic

Supporters: Mr. Moshe Podhorzer, Rashi Foundation
תורמים: מר משה פודהורצר, קרן רש"י

מיסוי

חלק מדו"ח בנושא :

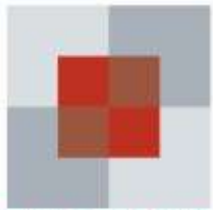
תעסוקה, רווחה ומיסוי של אנשים עם מוגבלויות בישראל

דצמבר 2011

פרופ' צילי דגן
עו"ד רוני רוטלר
עו"ד ליאור משאלי
הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר אילן
עוזר מחקר: עמרי קוזי

פרופ' אריק רימרמן
ביה"ס לעבודה סוציאלית
אוניברסיטת חיפה
ד"ר מיכל סופר
המחלקה לעבודה סוציאלית
אוניברסיטת בן גוריון
עוזרת מחקר: דנה דוד

המחקר נערך במימונו של המוסד לביטוח לאומי

מערך הקליניקות
Clinical Legal
Education Program

הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות

Disability Rights Clinic

Supporters: Mr. Moshe Podhorzer, Rashi Foundation

תורמים: מר משה פודהורצר, קרן רש"י

תוכן עניינים

3	היבטי מיסוי ישירים הנוגעים לאנשים עם מוגבלויות.....
3	א. פטור ממס הכנסה.....
3	שיעור הפטור.....
4	"יגיעה אישית".....
4	קצבאות ותשלומים שלא ימוסו.....
5	החזר מס רטרואקטיבי.....
5	תחולת הפטור לעניין נישום שהינו בעלים של מניות.....
5	חישוב מס מאוחד לתא משפחתי.....
6	ב. זיכוי בעד ילד, בן זוג או הורה.....
6	ג. תקנות מס הכנסה המתייחסות להוצאות בריאות.....
7	ד. הנחה במס רכישה.....
9	ה. רישום מקרקעין.....
9	ו. פטור ממס הכנסה על קרנות או קופות גמל.....
9	ז. מיסוי עירוני: הנחה בתשלומי ארנונה.....
10	ח': מס ליווי.....

היבטי מיסוי ישירים הנוגעים לאנשים עם מוגבלויות

א. פטור ממס הכנסה

הסעיף המרכזי בפקודת מס הכנסה¹ הנוגע למיסוי אנשים עם מוגבלות הוא סעיף 9(א5) לפקודה הקובע כי לא תמוסה הכנסה מיגיעתם האישית של עיוור² או של נכה שנקבעה לו נכות של 100% או 90% לפחות³. לצורך קביעת אחוזי הנכות ניתן להסתמך על מספר חוקים⁴. הפטור הוא אישי ולא ניתן להעברה, אף לא למי שזכאי להכנסת הנכה לאחר פטירתו⁵.

פקיד השומה מוסמך לאשר פטור על פי אחד החוקים הללו, או להפנות את הנישום לוועדה רפואית של המוסד לביטוח לאומי ולאשר את הפטור ממס על פי החלטותיה, בכפוף לזכות ערר (הן של מס הכנסה והן של הנישום) לוועדת ערר רפואית, ובמקרים של מחלוקת משפטית – לבית הדין לענייני עבודה (בדומה לשאר ההחלטות הניתנות בענייני נכות על ידי המוסד לביטוח לאומי).

יוער כי החוק ותקנותיו⁶ מאפשרים גם מנגנון קביעת אחוזי נכות לצורך קבלת זכויות על ידי רשויות המס, לאנשים אשר נכותם לא נקבעה על ידי המוסד לביטוח לאומי או גוף רשמי אחר, וכן במקרים מסויימים בהם הנישום אינו עומד ב"רף הנכות" שהוצב⁷.

עוד נקבע⁸ כי הפטור לפי סעיף 9(א5) איננו חופף לפטור למענק פרישה או מוות המעוגן בסעיף 9(א7) לפקודה, וכך ניתן לתת את הפטורים הללו כפטורים מצטברים.

שיעור הפטור

(1) במקרה של נכות שנקבעה לתקופה של 365 ימים או יותר – הכנסה עד לסכום של 579,600 ₪ בשנה⁹; (2) במקרה של נכות זמנית, שנקבעה לתקופה של 185-364 ימים – הכנסה עד לסכום של 69,480 ₪ בשנה¹⁰.

¹ פקודת מס הכנסה (נוסח חדש), תשכ"א - 1961 (להלן: "הפקודה").

² אדם שהוא נזקק מחמת עיוורון (עיוור לחלוטין או כבד ראייה) כאמור בתקנה 4 לתקנות שירותי הסעד, (מבחני נזקקות), תש"ל - 1970 ומחזיק בתעודת עיוור. קבלת ההטבה אינה מותנית באחוזי הנכות הרפואית.

³ אנשים בעלי 90% נכות הזכאים להטבה הם אלה ש"מחמת שלקה באיברים שונים והאחוז האמור הוא תוצאה של חישוב מיוחד של הליקוי באיברים השונים שבלעדיו היה נקבע אחוז נכות של 100% לפחות". הכוונה, ככל הנראה, לשקלול אחוזי הנכות המצטברים כפי שהוא מתבצע על ידי המוסד לביטוח לאומי, וכפי שתואר בפרק הקודם לדו"ח.

⁴ אחוזי הנכות יכולים להיקבע לפי אחד החוקים הבאים: (1) חוק הנכים (תגמולים ושיקום), תשי"ט - 1959 [נוסח משולב] - נכי צה"ל; (2) חוק נכי המלחמה בנאצים, תשי"ד - 1954; (3) חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז - 1957; (4) חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה, תש"ל - 1970; (5) פרק ג' (ביטוח אימהות), פרק ו' (נפגעי תאונות) ופרק ט"ב (נכות) לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשכ"ח - 1968; (6) חוק לפיצוי נפגעי גזת, התשנ"ד - 1994; (7) חוק שירותי הסעד (תעודת עיוור), תשי"ח - 1958. שר האוצר, באישור ועדת הכספים של הכנסת, רשאי להוסיף על החוקים האמורים, אך בהתאם לבדיקתנו לא היתה הוספה כאמור.

⁵ עמ"ה 41/91 אידה אברמסון נ' פקיד שומה רמלה "מיסים" ז/1-ה-145 (1992).

⁶ תקנות מס הכנסה (קביעת אחוז נכות), תשי"ם - 1979

⁷ תקנה 2(א) לתקנות הני"ל. המדובר בוועדה רפואית של מס הכנסה הנערכת על ידי המוסד לביטוח לאומי, אשר יכולה להפעיל שיקול דעת מסויים במצבים שאינם נופלים בגדר הפקודה.

⁸ החלטות ועדת פסיקה של נציבות מס הכנסה מס' 3, מיום 13.9.00.

⁹ נכון לשנת 2011. סעיפים 4 ו-5 לצו מס הכנסה (כללים לעיגול סכומים), התשמ"ו - 1986 מגדירים כללים לעיגול סכום הפטור לפי סעיף 9(א5) לפקודה.

¹⁰ נכון לשנת 2010.

במידה וההכנסה מ"יגיעה אישית" נמוכה מ-69,480 ₪, או שלא היתה הכנסה כלל, תהיה פטורה ממס גם ההכנסה שלא מיגיעה אישית, עד לסכום כולל של 69,480 ₪. ואולם אם קיימת הכנסה מריבית המשולמת מכספים שהופקדו בפקדון, בתכנית חיסכון או בקופת גמל, אשר מקורם בפיצויים או בכספי ביטוח שקיבל היחיד בשל פגיעת גוף - עד לסכום כולל של 247,680 ₪¹¹;

כאשר נקבעה נכות למשך יותר מ-365 ימים לגבי חלק משנת המס, יחולו ההוראות על אותו חלק יחסי מההכנסה בשנת המס, וסכומי הפטור המפורטים לעיל יחושבו באופן יחסי. כך גם לגבי אנשים שנכותם נקבעה למשך 185-364 ימים לגבי חלק משנת המס, אולם אם תקופת הנכות שנקבעה חלה בשתי שנות מס, סך הסכום הפטור בשתי שנות המס לא יעלה על הסכום המקסימלי (69,480 ₪);

"יגיעה אישית"

כאמור לעיל, הפטור ניתן על הכנסה מ"יגיעה אישית". בעניין זה נקבעו על ידי בתי המשפט מספר הלכות אותן נסקור בקצרה:

על מנת להגדיר הכנסה כנובעת מ"יגיעה אישית" נדרש רף מינימלי. כך למשל נקבע, כי כאשר כל תפקידו של האדם בעסק מסתכם בהחזקת ספרי העסק בביתו ובתשלום משכורות לעובדים מתוך הבית, הרי שמעורבות בעסק אינה מגיעה לכדי "יגיעה אישית", ולכן הכנסותיו מהעסק לא יזכו בפטור¹¹. נקבע, כי על מנת שמעורבות הנישום בעסק תגיע לכדי "יגיעה אישית" עליו לפעול בעסק באופן ממשי התורם ליצירת ההכנסה.

דרישה נוספת לצורך ההכרה בפטור הינה כי ההכנסה הינה סבירה בהתחשב בסוג עבודתו של הנישום. לעניין זה ניתן להשוות את הכנסתו בתקופה בה ביקש פטור להכנסתו בשנים בהן לא ביקש¹². באחד המקרים, בית המשפט נתן משקל כבד לעובדה כי משכורתו של הנישום שולשה עם קבלת הפטור. מאחר ולא הומצא הסבר מניח את הדעת לעלייה החדה בשכר, בית המשפט ניתק את הקשר בין היגיעה האישית וההכנסה, ולא הכיר בכל ההכנסה כפטורה ממס. בנוסף נקבע באותו פסק דין כי דמי פדיון חופשה הנובעים מהיגיעה האישית נופלים אף הם בגדר "הכנסה מיגיעה אישית"¹³.

קצבאות ותשלומים שלא ימוסו

קצבאות המשתלמות בשל פצעי מלחמה¹⁴ או פגיעת איבה¹⁵, וקצבאות המשתלמות מאת אוצר המדינה למי שהיה תלוי בפרנסתו בחייל שמת עקב פעולת מלחמה, או תשלומים המשתלמים לבני

¹¹ ע"א 631/79 משה איצ'ר נ' פקיד שומה ירושלים, פ"ד ל"ו (2) 22 (1982).

¹² נציבות מס הכנסה ומס רכוש - קובץ הפרשנות לפקודת מס-הכנסה (החבק) ג-10.1 (2000).

¹³ ע"א 833/87 יורשי המנוח טבר רגא עודה ז"ל נ' פקיד שומה נצרת, מסים ד-ש, ה-69 (1990).

¹⁴ מחלה, החמרת מחלה או חבלה שאירעו ליחיד בתקופת שירותו עקב שירות צבאי כמשמעותו בחוק הנכים (תגמולים ושיקום), תשי"ט - 1959 [נוסח משולב], או עקב שירות מלחמתי כמשמעותו בחוק נכי המלחמה בנאצים, תשי"ד - 1954, או בנסיבות המזכות אותו לגמלה לפי חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז - 1957 (להלן: "חוק נכי רדיפות הנאצים").

¹⁵ כמשמעותו בחוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה, תשי"ל - 1970.

משפחה של חייל שנספה מאת מנהל התשלומים של צה"ל¹⁶; סכומים שנכה ברגליו מקבל על פי דין להחזקת רכבו; קצבת נכות המשתלמת על פי סימן ה' לפרק ג' (ביטוח אמהות), פרק ו'2 (נפגעי תאונות) או פרק ט'2 (נכות) לחוק הביטוח הלאומי; קצבת זקנה וקצבת שאירים המשתלמות על פי פרק ב' לחוק הביטוח הלאומי; קצבת תלויים המשתלמת על פי פרק ג' לחוק הביטוח הלאומי; קצבת נכות המשתלמת מאת מדינת חוף מכוח דינייה; כל סכום הון שנתקבל כפיצויים כוללים על מוות או חבלה¹⁷.

החזר מס רטרואקטיבי

עבור נכות שהוכרה בהתאם לאחוזים הנדרשים לפי החוק, לתקופה כוללת העולה על 184 יום, ניתן לקבל החזר מס רטרואקטיבי לתקופה של שש שנים (לא כולל השנה השוטפת).

תחולת הפטור לעניין נישום שהינו בעלים של מניות

בית המשפט קבע¹⁸ כי הפטור מכוח סעיף 59(א) לפקודה יכול להינתן לכל הכנסותיה של חברה משפחתית¹⁹, אף אם הזכאי לפטור הוא אינו הבעלים של כל מניותיה. המשמעות היא שגם בני המשפחה שאינם מוגדרים כ"נכיס" יהיו זכאים גם הם לפטור²⁰.

עוד קבע בית המשפט²¹ בנוגע לנכה שהינו עובד החברה ובעל מניות בה, כי יצירת מבנה "מיטיב מבחינת מיסויית" לא תוביל בהכרח לקביעה כי מדובר בעסקת מס שאינה לגיטימית, אך הדבר טעון בדיקה קפדנית, שמא מדובר בהערמה או מלאכותיות, ובית המשפט יכיר בהכנסה כ"הכנסה מיגיעה אישית" בהתאם לבחינה זו. כך, עליית שכר בנסיבות של החמרה במצב הבריאותי וצמצום היקף העבודה טעונה הסבר משכנע על מנת שתוכר כהכנסה מיגיעה אישית.

חישוב מס מאוחד לתא משפחתי

סעיפים 65 ו-66 לפקודה קובעים מנגנונים לחישוב מס מאוחד לתא המשפחתי. במקרה בו אחד מבני הזוג הוא אדם עם מוגבלות הזכאי לפטור מכוח סעיף 59(א) לפקודה, הפטור יינתן תחילה על הכנסתו האישית, ורק לאחר מכן תיזקף ההכנסה הפטורה ככזו לבן הזוג הרשום²².

¹⁶ לפי חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) התש"י – 1950; זאת על פי החלטת נציבות מס

הכנסה ומס רכוש - **קובץ הפרשנות לפקודת מס-הכנסה (החבק) ג-12.1**.

¹⁷ הקצבאות הללו לא ימוסו מכוח סעיפים 9(6), 9(א6) ו-9(א6) לפקודה.

¹⁸ ע"א 869/90 **פקיד שומה חיפה נ' הלוי יהושע**, "מיסים" ט/4, ה-56.

¹⁹ לפי סעיף 64 לפקודה, זוהי חברה שחבריה מהווים בני משפחה לפי סעיף 76(ד1) לפקודה.

²⁰ זאת מאחר ובחברה משפחתית ממוסה אחד מבעלי המניות בשם החברה (שכן הכנסת החברה מיוחסת לבעלי המניות ישירות). סעיף 64א(א) לפקודה קובע, כי "הכנסתה החייבת של חברה שחבריה הם בני משפחה ... (להלן: "חברה משפחתית") והפסדיה יחשבו ... כהכנסתו או הפסדו של החברה שהוא בעל הזכות לחלק הגדול ביותר

ברוחים בחברה ... (בסעיף זה - הנישום) ..."

²¹ ע"א 4107/09 **בן עוז שמואל נ' פקיד שומה חיפה** (ניתן ביום 10.8.11).

²² נציבות מס הכנסה ומס רכוש - **קובץ הפרשנות לפקודת מס-הכנסה (החבק) ג-10.3** (2004): "**היחס בין סעיף 59(א) לפקודה לבין סעיפים 65 ו-66 לפקודה**: סעיף 59(א) לפקודה המעניק פטור ממס בגין נכות, מבחין בין הכנסה מיגיעה אישית (סעיף קטן (א)), לבין הכנסה שאינה מיגיעה אישית (סעיף קטן (ב)). הפטור לנכה הוא אישי ולא ניתן להעברה, ובתי המשפט הקפידו על בחינת יגיעתו האישית של נכה הטוען לפטור הקבוע בסעיף 59(א) לפקודה. כאשר קבע המחוקק הוראות בדבר חישוב מאוחד לתא משפחתי, לא נתכוון לשלול פטורים המגיעים לפי כל דין. על כן בחישוב מאוחד, הכנסת בן זוג נכה מועברת כהכנסה פטורה – מיגיעה אישית או שלא מיגיעה אישית – לפי העניין, ונקפת כזאת לבן הזוג הרשום."

ב. זיכוי בעד ילד, בן זוג או הורה

בעניין זה קיימות שתי חלופות:²³

לפי האחת²⁴, בחישוב הכנסתו החייבת של הנישום (המוגדר כ"יחיד תושב ישראל") שהוא או בן זוגו שילם בשנת המס בעד החזקתם במוסד מיוחד של ילד, בן זוג או הורה "משותקים לחלוטין, מרותקים למיטה בתמידות, עיוורים או בלתי שפויים בדעתם"²⁵, וכן בשל החזקת "ילד מפגר" במוסד מיוחד²⁶, יותר לו זיכוי ממס של 35% מאותו חלק מהסכומים ששילם העולה על 12.5% מהכנסתו החייבת.²⁷

לפי השניה (המתייחסת לילדים בלבד), נישום שהיה לו בשנת המס ילד "משותק, עיוור או מפגר" או שהיה לבן זוגו ילד כאמור, יובאו בחשבון בחישוב המס שלו או של בן זוגו שתי נקודות זיכוי בשל כל ילד כאמור²⁸. הזכאות מותנית בהגשת אישור רפואי²⁹.

ג. תקנות מס הכנסה המתייחסות להוצאות בריאות

תקנות מס הכנסה (זיכוי ממס בשל תשלומים לביטוח הוצאות רפואיות לריפוי שיניים)³⁰, קובעות כי אדם יזוכה ממס ב-25% מן הסכומים שהוא משלם לחברת ביטוח לשם ביטוח רפואי של

²³ בהתאם לסעיף 45(ג) לפקודה לא ניתן לקבל את שני הזיכויים במקביל.

²⁴ סעיף 44 לפקודה. בהתאם לתקנות מס הכנסה (זיכוי בעד נטול יכולת וזיכוי בעד הוצאות בשל החזקת קרוב במוסד), תשנ"ו – 1996, הזיכוי מותנה בכך שהכנסת הנישום אינה עולה על 159,000 ₪ לשנה, או שהכנסתו בתוספת הכנסת בן/בת זוגו/ה לא עולה על 255,000 ₪ לשנה (הסכומים נכונים לינואר 2011).

²⁵ ראו להלן דיון במינוחים בהם בוחרת הפקודה להשתמש.

²⁶ אנשים עם פיגור שכלי, בכל גיל, מושמים במעונות פנימייה באמצעות המחלקה לשירותים חברתיים במקום מגוריהם לאחר קבלת החלטה בועדת אבחון. משרד הרווחה מעביר את התשלום בגינם ישירות למוסד. על הורים לילד שלא מלאו לו 18 מוטלת חובה להשתתף באחזקת ילדם. סכום השתתפותם נקבע על פי מבחן ההכנסות, ככל שהכנסת ההורים גבוהה יותר כך השתתפותם גבוהה יותר. ההורים לילד שמלאו לו 18 אינם משתתפים מכספם, וההשתתפות (בסך 80% מהקצבה) נלקחת מקצבת הנכות של הילד. חל איסור מוחלט על המסגרת החוץ ביתית לגבות מן ההורים השתתפות נוספת.

²⁷ ההכנסה החייבת במס הכנסה בשנת המס היא 100,000 ₪; נניח ששולם עבור אחזקת בן המשפחה במוסד 20,000 ש"ח באותה שנה; 12.5% מהכנסתו החייבת במס של העובד הוא 12,500 ש"ח בשנה; חלק מהסכום העולה על 12.5% מהכנסתו החייבת במס של העובד הוא 7,500 (20,000 - 12,500) ש"ח בשנה; לכן, הזיכוי של 35% על 7,500 ש"ח הוא 2,625 ש"ח לאותה שנת מס.

²⁸ סעיף 45(א) לפקודה. משמעות נקודות הזיכוי היא הפחתה מסכום המס. ערכה של נקודת זיכוי מתעדכן מדי פעם, בהתאם לעליית המדד וליוקר המחיה. נכון לינואר 2011 עמד ערכה של נקודת זיכוי אחת על 209 ₪. יוער כי נציבות מס הכנסה הרחיבה את פרשנות סעיף 45 בשנת 2003, והוא כולל גם: "ילדים" שלא יצאו מחזקת הוריהם, גם אם גילם עולה על 18 שנים; הורים לילדים "נטולי יכולת" עקב נכות פיזית, פיגור שכלי או עיוורון, גם כאשר הם נמצאים במוסד או פנימייה; הורים לילדים החולים במחלות קשות כגון טלסמיה, דיסאאוטונומיה או סיסטיק פיברוזיס, לפי בחינת כל נושא לגופו; הורים לילדים אם אוטיזם, הפרעה התפתחותית חמורה (כולל חירשות במקרים המתאימים) או "הפרעת נפש" המוכרים על ידי המוסד לביטוח לאומי כזכאים לגמלת ילד נכה בשיעור 100%; הורים לילדים עד גיל 18 עם ליקויי למידה חריפים, הפרעות קשב וריכוז, בעיות היפראקטיביות, הזכאים לחינוך מיוחד (הטבה זו מעודדת חינוך מיוחד על פני שילוב!). הזכאות מותנית בכך שהכנסת הנישום אינה עולה על 159,000 ₪ לשנה, או שהכנסות הנישום ובן/בת הזוג שלו/ה אינן עולות על 255,000 ₪ לשנה (הסכומים נכונים לינואר 2011). בדרך כלל, הזכאות אינה מתחדשת באופן אוטומטי, ויש לחדשה כל שנה.

²⁹ תנאי הזכאות לעניין זה, בדומה לזיכוי בעד הוצאות החזקת קרוב במוסד, נקבעו בתקנות מס הכנסה (זיכוי בעד נטול יכולת וזיכוי בעד הוצאות בשל החזקת קרוב במוסד), תשנ"ו-1996. לפי תקנה 1 יחיד בישראל יהיה זכאי לזיכוי בעד נטול יכולת אם ההכנסה החייבת של המזכה ושל בן זוגו לא עלתה על 255,000 ₪ בשנת מס, ואם אין למזכה בן זוג - אם לא עלתה על 159,000 ₪ בשנת המס.

³⁰ תקנות מס הכנסה (זיכוי ממס בשל תשלומים לביטוח הוצאות רפואיות לריפוי שיניים), תשל"ט - 1979

הוצאות ריפוי שיניים שלו או של בן משפחתו שבשלו הוא זכאי לנקודות זיכוי לפי סעיף 37 לפקודה³¹ או לנקודות קצבה לפי סעיף 40 לפקודה³².

תקנות מס הכנסה (זיכוי ממס בעד הוצאות רפואיות מיוחדות)³³, קובעות כי כאשר נישום משלם הוצאות נסיעה ושהייה מחוץ לישראל לשם קבלת טיפול רפואי – שלו או של בן משפחתו שבשלו הוא זכאי לנקודות זיכוי לפי סעיף 37 לפקודה או לנקודות קצבה לפי סעיף 40 לפקודה, או של מלווה או מלווה בן משפחתו, יראו את ההוצאות כטיפול רפואי לעניין סעיף 44 לפקודה (שעניינו החזקה במוסד), ובלבד שמנכ"ל משרד הבריאות אישר את הנסיעה כהכרחית לשם קבלת הטיפול הרפואי.

ד. הנחה במס רכישה

חוק מיסוי מקרקעין³⁴ עוסק במיסוי זכויות במקרקעין בעת מכירתן ורכישתן (כולל, בחלק מהמקרים, גם העברה ללא תמורה, וויתור על זכויות). החוק עוסק בהטלת שלושה סוגי מיסים: מס שבח, מס מכירה ומס רכישה. ההנחה לאדם עם מוגבלות (או להוריו) ניתנת לגבי חלק ממס הרכישה³⁵ על דירה לשם שיכוננו שאל אותו אדם או ילד עם מוגבלות³⁶.

מס הרכישה הנו בשיעור משווי הרכישה. בנכסים שאינם מהווים דירת מגורים, שיעור המס הוא קבוע (5% משווי המכירה כולו), ואילו בדירות שישמשו למגורים שיעור המס הוא מדורג, ותלוי בשאלה האם נמצאת בבעלותו של הרוכש דירת מגורים נוספת³⁷. שיעור מס הרכישה לאדם עם מוגבלות (או להוריו) הקונים דירה לצורך מגוריו) הוא 0.5% על החלק הנרכש על ידו. הזכאות מוגבלת לפעמיים במהלך חייו של אדם.

הזכאים להנחה הינם: בוגר שנקבעה לו לצמיתות דרגת אי-כושר להשתכר בשיעור של 75% לפחות על ידי המוסד לבטוח לאומי; כן זכאים נכה מ"שיתוק" או קטוע יד או רגל שאחוז נכותו לצמיתות מפגיעות אלה הוא 50% לפחות; וכן נכה שדרגת נכותו לצמיתות היא 100% נכות או 90% לפחות

³¹ לפי סעיף 37 לפקודה, יחיד שהוא נכה או עיוור או שבן זוגו עיוור או נכה אשר הוכיח כי בשנת המס הנוכחית כלכלת בן זוגו הייתה עליו - יקבל הנחה של נקודות זיכוי אחת. כלומר אותו בן משפחה יזכה בהטבה האמורה בתקנות אם כלכלת בן זוגו (אשר מקבל את טיפולי השיניים) בשנת המס הנוכחית הייתה עליו.

³² ההנחה תקבל אם המבקש עומד בקריטריונים של סעיף 40 לפקודה - אם מדובר בהורה במשפחה חד הורית שהיו לו ילדים (אשר מקבלים את טיפולי השיניים) שבשנת המס טרם מלאו להם 19 שנה ושכלכלתם הייתה עליו.

³³ תקנות מס הכנסה (זיכוי ממס בעד הוצאות רפואיות מיוחדות), תשל"ז - 1977

³⁴ חוק מיסוי מקרקעין (שבח, מכירה ורכישה), תשכ"ג - 1963, וכן תקנה 11 לתקנות מיסוי מקרקעין (שבח, מכירה ורכישה) (פטור ממס רכישה), התשל"ה - 1974.

³⁵ סעיף 9(א) לחוק

³⁶ עמ"ש 106/87 דן לרמן נ' מנהל מס שבח מקרקעין, חיפה (ניתן ביום 9.6.88).

³⁷ למי שאין בבעלותו דירה נוספת: עד שווי של 1,350,000 ₪ - 0%; על החלק שבין 1,350,000 ועד 1,601,201 ₪ - 3.5%; על החלק שעולה על 1,601,201 ₪ - 5%. למי שיש בבעלותו דירה נוספת: עד שווי של 1,000,000 ₪ - 3.5%; מגובה העסקה; כאשר מדובר בסכום הגבוה מ-1,000,000 ועד לסכום של 3,000,000 - 6% מגובה העסקה ואילו כאשר השווי עולה על 3,000,000 ₪ - מס הרכישה עומד כל 7% מגובה העסקה.

כתוצאה ממספר לקויות. אדם עם מוגבלות אשר אינו זכאי לקבל קצבת נכות מהמוסד לבטוח לאומי, יכול לבקש שאחוז נכותו יקבע על פי תקנות מס הכנסה³⁸.

בהתאם להחלטת היועץ המשפטי של רשות המסים, גם הורים לילד קטין עם מוגבלות בשיעור של 100% נכות (כפי שנקבע על ידי המוסד לביטוח לאומי) זכאים להנחה, וזאת גם אם הנכס לא נרשם על שם הילד, ובתנאי שהרכישה נדרשת בשל צרכיו המיוחדים, נוכח סוג מוגבלותו והדיוור שהתגורר בו קודם לכן³⁹.

יוער כי גם נכים שאינם נכים "כלליים" זכאים להנחה, בתנאים פחות מחמירים: נכי צה"ל זכאים לה בהתאם לחוק הנכים⁴⁰ אם דרגת נכותם לצמיתות היא 19% לפחות; נכה על פי חוק נכי המלחמה בנאצים⁴¹ זכאי להנחה אם דרגת נכותו לצמיתות היא 50% לפחות; נכה תאונת עבודה⁴² המקבל קצבה ודרגת נכותו לצמיתות היא 50% לפחות; נכה תאונת דרכים⁴³ שנקבע לו דרגת נכות לצמיתות של 50%; ו"נפגע" על פי חוק התגמולים לנפגע פעולות איבה⁴⁴ שאחוז נכותו לצמיתות הוא 19% לפחות.

תנאים נוספים לקבלת הפטור: הדירה חייבת לשמש למגוריו של האדם עם המוגבלות, ולהיות מותאמת לצרכיו המיוחדים; ברכישת קרקע עליה יבנה בית יינתן פטור מותנה בכך שבניית הדירה תסתיים בתוך שנתיים; הורים המעוניינים לנצל את ההנחה המגיעה לילדם צריכים לפנות לבית המשפט לענייני משפחה כאפוטרופסיו, ולקבל את אישור בית המשפט. כמו כן ניתן לקבל את ההנחה באופן רטרואקטיבי, ובלבד שלא עברו ארבע שנים מהרכישה⁴⁵.

³⁸ תקנות מס הכנסה (קביעת אחוז נכות), התש"ס-1979. נכה שאחוז נכותו לא נקבע על פי אחד החוקים המנויים בסעיף 59(א)(א) לפקודה, ייקבע אחוז נכותו על ידי וועדה אשר תיבחר על ידי רופא מוסמך. באופן רגיל הוועדה תהא של פוסק רפואי אחד, אלא אם קבע הרופא המוסמך כי קביעת אחוז הנכות תעשה על ידי שני מומחים בשני ענפי רפואה. הוועדה תקבע את אחוזי הנכות בהתאם לאחוזי הנכות המנויים בתקנות הביטוח הלאומי. עם זאת, הוועדה רשאית להחליט שאין להיזקק למבחנים שבתוספת. במקרה כזה על בעל הנכות יהיה לעמוד בפני וועדה רפואית אחרת בהרכב של שלושה פוסקים רפואיים שיבחר אותם הרופא המוסמך ובסמכותם יהיה לקבוע את אחוזי הנכות לפי שיקול דעתם, בהתחשב במבחנים שבתקנות הביטוח הלאומי.

³⁹ לפי החלטת היועץ המשפטי של רשות המיסים לעניין "הקלה במס רכישה להורים לילד נכה" מיום ה-13.6.2006, היות ורשות המיסים סבורה כי תכלית תקנה 11(א) לתקנות מיסוי במקרקעין (שבח ורכישה) (מס רכישה), התשל"ה-1974, הינה תכלית סוציאלית, היינו דאגה לרווחתו של הנכה וסיפוק צרכיו המיוחדים, הפרשנות הראויה לתקנה זו היא החלתה גם בנסיבות בהן ההורים הם הרוכשים את דירת המגורים, כאשר רכישה זו נדרשת בשל צרכיו המיוחדים של הנכה לאור סוג מוגבלותו והדיוור שהתגורר בו הקטין קודם לכן. כמו כן, יש להדגיש כי ההקלה הניתנת ברכישה כאמור על ידי ההורים תיחוס לנכה עצמו ותחשב כניצול הקלה על ידו, כך, שהקטין הנכה יוכל לנצל עוד פטור אחד בלבד על פי תקנה 11(א).

⁴⁰ חוק הנכים (תגמולים ושיקום) התשי"ט – 1959.

⁴¹ חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז – 1957.

⁴² לפי סעיף 59 לחוק הביטוח הלאומי, תשכ"ח – 1968.

⁴³ על פי חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה – 1975, ותקנות פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תשלומים תכופים), תשמ"ט – 1989.

⁴⁴ התשל"ל – 1970.

⁴⁵ סעיף 85 לחוק מיסוי מקרקעין (שבח ורכישה), תשכ"ג-1963.

ה. רישום מקרקעין

אנשים עם מוגבלות ובני זוגם⁴⁶ זכאים לפטור מאגרת רישום משכנתא ושכירות ברשם המקרקעין (טאבו)⁴⁷. כמו כן, מקבלי קצבת נכות כללית שנקבעה להם נכות רפואית בשיעור 80% לפחות, זכאים לפטור או הנחה בדמי הסכמה המשולמים למנהל מקרקעי ישראל ברכישת מקרקעין⁴⁸.

ו. פטור ממס הכנסה על קרנות או קופות גמל

הורים לילד עם מוגבלות מעל 70%, שהכנסתם אינה עולה על 3,850 ₪ לחודש⁴⁹, ואשר הוצאות הטיפול בו מגיעות לכמחצית מהכנסתם השנתית, יוכלו "לשבור" תכנית לפני זמן פירעונה ולא לשלם 35% מס הכנסה⁵⁰.

ז. מיסוי עירוני: הנחה בתשלומי ארנונה

רשות מקומית רשאית (אך לא חייבת). בפועל, רובן ככולן של הרשויות מעניקות את ההנחה המקסימלית) לתת הנחה בתשלומי ארנונה לאדם עם מוגבלות מעל גיל 18 ולהורים או משפחות אומנה לילדים עם מוגבלות⁵¹.

הזכאים הינם:

- הורים (כולל משפחת אומנה) לילד עד גיל 18 הזכאי לגמלה של ילד נכה (או לילד מעל גיל 18 המקבל קצבת נכות ואשר היה זכאי לגמלת ילד נכה) – עד 25% (או 33% בחלק מהרשויות) לגבי 100 מ"ר משטח הנכס, ובלבד שאותה משפחה אינה מקבלת הנחה בארנונה מסיבה אחרת;
- אדם עם מוגבלות (מעל גיל 18) המקבל קצבת נכות בשל אי כושר השתכרות בגובה 75% זכאי לעד 80% הנחה בארנונה;
- אדם עם מוגבלות (מעל גיל 18) אשר דרגת נכותו הרפואית על פי כל דין היא בשיעור 90% ומעלה זכאי להנחה של עד 40% בארנונה, ובלבד שאין בבעלותו נכס נוסף;

⁴⁶ לפי תקנה 12 לתקנות המקרקעין (אגרות), תשל"ה - 1974, המדובר ב"נכה, נפגע ובן משפחה של חייל שנספה במערכה, וכן בן הזוג של הנכה, נפגע ובן משפחה של החייל שנספה במערכה".

⁴⁷ סעיף 12 לתקנות המקרקעין (אגרות) תשל"ה - 1974.

⁴⁸ החלטת מועצת מקרקעי ישראל מסי' 534.

⁴⁹ נכון לינואר 2011.

⁵⁰ בקשת עמית למשיכת כספים מקופת תגמולים ללא ניכוי מס בהתאם לתקנות 34 ו-38 לתקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופת גמל), התשכ"ד - 1964.

⁵¹ תקנות ההסדרים במשק המדינה (הנחה מארנונה) תשנ"ג-1993.

- אדם עם מוגבלות בעל תעודת עיוור בהתאם לחוק שירותי הסעד⁵² זכאי להנחה של עד 90%.
- בנוסף, ועדת ההנחות של הרשות המקומית זכאית לתת הנחה בשיעור של עד 70% למחזיק בדירה אשר עקב טיפול רפואי חד פעמי או מתמשך, שלו או של בת/בת משפחתו, נגרמו לו הוצאות חריגות וגבוהות במיוחד.
- מקבלי גמלת נכות לפי חוק נכי רדיפות הנאצים⁵³ או מקבלי גמלת נכות מממשלת גרמניה בשל רדיפות הנאצים בהתאם לחוק הפדראלי לפיצויים או מממשלת הולנד בהתאם לחוק הגמלאות ההולנדי לנפגעי רדיפות (1940-1945) או מממשלת אוסטריה בהתאם לחוק האוסטרי לתמיכה בקורבנות או מממשלת בלגיה לפי החוק הבלגי משנת 1954, זכאים להנחה שלא תעלה על 66% לגבי 70 מטרים רבועים משטח הנכס. אם מספר בני המשפחה הגרים עם הזכאי להנחה עולה על ארבעה, תינתן הנחה כאמור לגבי 90 מ"ר משטח הנכס.

ח': מס ליווי⁵⁴

נכה אשר משלם למלווה (המוגדר כ"יחיד המקבל משכורת מנכה בעד עבודתו כמלווה צמוד של אותו נכה") משכורת עבור הליווי, ינכה מהם בעת התשלום מס שלא יעלה על 25%.

⁵² התשי"ח - 1958

⁵³ חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז - 1957.

⁵⁴ תקנות מס הכנסה ומס מעסיקים (ניכוי ממשכורת ומשכר עבודה ותשלום מס מעסיקים), התשנ"ג-1993.